

6. Шут М.І. Науково-дослідна робота з фізики у середніх та вищих навчальних закладах / М.І. Шут, В.П. Сергієнко: навч. посіб. – К.: Шкільний світ, 2004. – 128 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дуда Ганна Віталіївна – аспірант Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Коло наукових інтересів: Формування фахових компетентностей курсантів льотних навчальних закладів у процесі вивчення фундаментальних дисциплін (на прикладі фізики та математики).

УДК 378.046.4:001.89:656.61.052

ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВНЗ МОРЬСЬКОГО ПРОФІЛЮ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Олена ДЯГИЛЕВА (Херсон)

Підвищення професійного рівня викладачів вищих навчальних закладів є ключовим моментом у вирішенні багатьох проблем сучасної вітчизняної системи освіти, і, відповідно, сприяє вирішенню проблем економічного зростання держави, особливо це стосується викладачів морських ВНЗ. Якість підготовки фахівця морського профілю, його відповідність світовим стандартам у даній галузі, конкурентоспроможність на світовому ринку праці, безпосередньо залежать від професіоналізму, мобільності, ступеню обізнаності та компетентності у сучасних освітніх проблемах, сприйняття й розуміння європейських освітніх цінностей, рівня науково-методичної підготовки викладача сучасного морського вишу. Окреслена проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з тенденціями євроінтеграції вітчизняної освіти, її спрямування до європейського освітнього простору.

Багатоаспектний аналіз процесів, тенденцій та змін у вітчизняній освіті у контексті євроінтеграції, пошук нових форм і методів розвитку професіоналізму науково-педагогічних кадрів здійснюється провідними українськими науковцями, серед них: Я. Болюбаш, Л. Вовк, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Лавриченко, О. Огієнко, В. Олійник, Л. Пуховська, О. Савченко, Л. Сігаєва, О. Сухомлинська та ін.. Різноманітні аспекти проблеми вищої школи морського профілю розкривалися у працях В. Захарченко, С. Козак, М. Кулакової, І. Сокол, В. Тітяєва та ін..

Однак, спостерігається певний дефіцит наукових і методичних розробок, присвячених питанням підвищення рівня професійної підготовки науково-педагогічних працівників ВНЗ морського профілю в умовах євроінтеграції, особливо питання готовності викладачів до застосування європейських освітніх цінностей із самим широким залученням сучасних форм

науково-дослідницької діяльності, формування відповідного науково-дослідницького середовища.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати шляхи удосконалення підготовки викладачів морських вищих навчальних закладів до застосування європейських освітніх цінностей у професійній діяльності в умовах сучасного освітнього та науково-дослідницького середовища.

Підготовка науково-педагогічних працівників морських вишів до впровадження європейських освітніх цінностей – важлива проблема, оскільки саме вони готують фахівців, які, у переважній більшості, працюють в міжнародних компаніях, репрезентуючи якість й конкурентоспроможність вітчизняної освіти на світовому ринку праці. При цьому слід зазначити, що процеси адаптації вітчизняної освіти до європейського освітнього простору супроводжуються певними труднощами, вирішення яких потребує розвитку позитивної мотивації українських педагогів до міжнародної співпраці, сприйняття принципів, цілей і цінностей Євросоюзу, формування у них готовності до сприйняття й застосування європейських освітніх цінностей, посилення наукового супроводу всього навчально-виховного процесу із використанням сучасних досягнень науки, участі у міжнародних наукових проектах.

Як свідчать науковці (Л.Пуховська, О. Снісаренко, Л. Сніцар та ін.), упровадження ціннісних орієнтирів Європейського освітнього простору передбачає насамперед адекватність знань, умінь і компетентності викладача динамічному інформаційному світу; стимулювання розвитку перманентної освіти; багатоступеневість у сфері освіти кожної країни; введення європейських критеріїв функціонування освітньої системи за допомогою

вивчення мов, культур, історії, активне залучення курсантів, викладачів до ефективних, системних напрямів і форм науково-технічної роботи [3].

Тому актуальним завданням підвищення професійного рівня в системі післядипломної педагогічної освіти у цьому напрямі є поглиблення знань науково-педагогічних працівників ВНЗ морського профілю з питань євроінтеграції, забезпечення науково-методичного та наукового супроводу цих важливих процесів і, що найважливіше, формування готовності до сприйняття й застосування цінностей європейської освіти, яке можливе за творення кожним викладачем наукової школи, науково-дослідницького середовища тощо.

Вивчення інтересів та ставлення науково-педагогічних працівників до проблем Євроінтеграції в освітній галузі та можливості застосування європейських освітніх цінностей засвідчило, що для більшості характерне домінування інтересів щодо глибшого вивчення і розуміння сучасних євроінтеграційних процесів у всіх сферах життєдіяльності суспільства, особливо освіти. Так 52% опитаних викладачів Херсонської державної морської академії беруть участь у різноманітних заняттях і заходах, присвячених проблемам євроінтеграції, особливо пов'язаних із новими науковими досягненнями. Прагнення прослухати спецкурси з відповідної тематики й взяти участь у тренінгах висловили 36% опитаних педагогів вищого навчального закладу. Однак, 12% опитаних не визначилися з тим, які потрібні їм конкретні знання з питань євроінтеграції української освіти, підготовки майбутніх фахівців для морської галузі з урахуванням наукової складової.

Серед першої групи слухачів 30,7% із 52% мають досвід участі у євроінтеграційних заходах – День Європи, Тижня європейської освіти тощо. Серед слухачів другої групи 18,7% із 36% брали участь у міжнародних контактах, науково-освітніх проектах. Серед третьої категорії з'ясувалося, що слухачі епізодично брали участь у Євроінтеграційних заходах, оскільки вважають, що педагогічна діяльність працівників навчальних закладів морського спрямування не вимагає системної роботи у цьому напрямі, однак виявили готовність до такої роботи.

У визначенні ступеня усвідомленості і готовності працівників навчальних закладів морського спрямування до євроінтеграції, до професійної підготовки в умовах світової ринкової економіки, ми спиралися на дослідження соціологів і психологів. Результати висновків цих спеціалістів свідчать, що одні

освітяни вбачають у процесі євроінтеграції природне об'єктивне явище, інші – замах на незалежність. За наявності різних поглядів, переважає тенденція сприятливого ставлення до євроінтеграційного процесу, але існує досить високий відсоток опитуваних, які не мають власного погляду, або ж взагалі байдужі до цих актуальних проблем. Результати нашого дослідження, наведені вище, в цілому підтвердили попередні соціологічні дослідження.

Найбільший інтерес в опитаних викликають європейські документи, які стосуються розвитку освіти, створення єдиного європейського освітнього простору, упровадження європейських освітніх цінностей, а також проблеми компетентнісного підходу, який в науково-дослідницькому середовищі навчальних закладів є сучасною методологічною основою розвитку професіоналізму педагогів морської галузі. Проведене нами діагностування засвідчило, що рівень знань викладачів високий, але їх адаптація до організації навчальної, наукової, виховної роботи є недостатньою. Так, високому рівню відповідає 7,8% опитаних, середньому рівню – 59,5%, низькому рівню – 32,7% респондентів. Наведені результати дослідження свідчать про необхідність підготовки науково-педагогічних працівників до застосування європейських освітніх цінностей у професійній діяльності, посилення науково-методичної складової, а відповідно формування такого освітнього та науково-дослідницького середовища, яке б відповідало світовому рівню підготовки фахівців для морської галузі.

Грунтуючись на науковій позиції В. Сластеніна [4], що результатом підготовки є готовність до здійснення певної професійної діяльності, вважаємо, що результатом підготовки педагогів з питань адаптації до європейського освітнього простору є готовність викладачів до застосування європейських освітніх цінностей у професійній діяльності, зокрема посилення уваги до науково-творчої роботи викладачів та студентів.

Базуючись на наукових поглядах Л. Пуховської [2;3], ми у своєму науковому пошуці виходимо із того, що готовність науково-педагогічних працівників морських ВНЗ до застосування європейських освітніх цінностей є особистісним утворенням, яке забезпечує внутрішні мотиви цієї діяльності. Це складне соціально-педагогічне утворення, яке містить комплекс індивідуально-психологічних якостей, систему знань, умінь, навичок у контексті проблем і завдань входження українського суспільства та освіти у європейський простір. Високий рівень готовності передбачає розвиток потреб, установок, мотивів, поглядів на

необхідність здійснення педагогічної діяльності у цьому аспекті, які повинні бути підкріплені розумінням шляхів їх вирішення.

Успішність формування готовності до застосування європейських освітніх цінностей регулюється механізмами мотиваційно-цільового спрямування, які вміщують потужний емоційний фактор. Педагоги з високою мотивацією до засвоєння нових ідей, знань, досвіду чітко розуміють сферу їх застосування або ж критичного переосмислення.

Отже, завдання підвищення кваліфікації викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти, наукового стажування полягає у тому, щоб створити мотиваційну ситуацію навчання, атмосферу заохочення до самоосвіти і співпраці, активної науково-дослідницької діяльності, щоб використати досвід кожного викладача у якості джерела їх розвитку. Традиційними формами і методами перепідготовки досягти високої самомотивації дуже важко. Активність слухачів і викладачів під час наукового стажування, перепідготовки можливе лише за умови активного використання сучасних інноваційних навчальних технологій, зокрема, інтерактивних, залучення до відповідних форм наукових робіт на кафедрах, де відбувається стажування (участь у роботі науково-дослідних лабораторій, наукових та проблемних груп, конференціях, семінарах тощо).

Якщо при використанні активних форм навчання, залучення до науково-дослідницької роботи професорсько-викладацький склад кафедри, відповідальний за проходження наукового стажування, організовує і стимулює активність слухачів, то інтерактивна модель виключає домінування одного з учасників заняття, як і домінування однієї думки. Це співнавчання (групове, індивідуальне), у якому слухачі та викладачі є суб'єктами навчання, колегами. У руслі європейських освітніх цінностей такі методи навчання дорослих найбільше відповідають компетентністному підходу. Сьогодні проблема науково-дослідницької компетентності досить активно почала розроблятися вітчизняними науковцями, особливо в галузі вищої освіти і, зокрема в контексті такої науки, як андрагогіка. З позицій андрагогіки інтерактивні технології допомагають більш повно:

- враховувати соціально-психологічні особливості педагогів, їх життєвий і професійний досвід при визначенні змісту і форм проведення занять з вивчення питань розвитку вітчизняної освіти в контексті євроінтеграційних процесів;

- створювати атмосферу співробітництва, що дозволяє активізувати навчальний процес, розвивати особистісно рівноправні позиції у

вирішенні проблеми, розробленні спільних науково-освітніх проектів, моделей, науково-технічних завдань;

- використовувати принципи андрагогіки (спільної діяльності, індивідуалізації та системності навчання, науковості, опори на досвід, усвідомленості навчання, його контекстності, актуалізації, ефективності тощо);

- втілювати рефлексивний характер навчання і перепідготовки освітян, що розвиває упевненість у своїх можливостях, критичне ставлення до власного професійного досвіду, враховуючи нові завдання євроінтеграційних процесів за участі всіх суб'єктів навчально-виховного процесу до творення науково-дослідницького середовища;

- реалізовувати проблемно-пошуковий характер групового навчання, що сприяє розвитку комунікативно-дискусійних і науково-дослідницьких умінь.

Серед спектру інноваційних методів, що позитивно впливають на формування готовності до застосування європейських освітніх цінностей, виокремимо: тематичні дискусії, «круглі столи», тренінги, методи конкретних ситуацій, демаршів, проектів, діалогів, рольових ігор (соціодрам) та інші методи у поєднанні з рефлексивними методиками: написання коротких есе, доповідей щодо осмислення свого «Я» в системі особистісного та професійного розвитку, виходячи з європейських освітніх вимог.

Підводячи підсумки такого інтерактивного заняття, слухачі визначають не тільки успіхи щодо змісту навчальної діяльності, а також, які види рефлексії (комунікативну, інтелектуальну, кооперативну, сенситивну, особистісну) вони використовували на різних етапах заняття. Крім цього, викладачі аналізують доцільність їх запровадження на наступних етапах навчання, діляться власним досвідом розвитку нестандартних форм рефлексії, можливостями використання фрагментів заняття на інших інтерактивних заняттях, пропозиціями щодо корекції вправ.

Розширенню знань про зміст європейської освіти, сучасні форми, методи, прийоми і засоби підготовки фахівців для різних галузей економіки країни, в тому числі і для морської галузі, сприяє застосування сучасних технологій навчання (робота в парах, у малих групах), технологій колективного та колективно-групового навчання («ротайні трійки», «ажурна пилка», «акваріум», «навчаючі-навчаюся» тощо), технологій опрацювання дискусійних питань («займи позицію», «дерево рішень», дискусії, аналіз ситуацій, дебати тощо), технологій ситуативного моделювання (імітація, симуляція, рольова гра). Складові таких занять включають, на думку О. Пометун, наступні

педагогічні умови: чітка мотивація; вхід у проблему; інформаційно-методичне забезпечення заняття; виконання завдань; підведення підсумків [1]. Таке структурування допомагає ширшому моделюванню життєвих і реальних педагогічних ситуацій, сприяє вибору актуальних, перспективних проблем для спільного вирішення в атмосфері колегіальності, творчої взаємодії, наукового пошуку.

Проблеми входження української освіти у європейський освітній простір складні, суперечливі, неоднозначно оцінювані освітянами різних поколінь, тому на часі такі навчальні технології, які забезпечували б пізнавальну активність слухачів, спрямовуючи їх на науковий пошук:

1. конкурси рефератів (за темою «Європейський день університету (академії)»);
2. виступи на наукових конференціях та засіданнях «Євроклубу»;
3. створення сценаріїв виховної години, вікторин, колажу («Цінності Європейського союзу», «Програма Ради Європи в галузі освіти», «Пізнаємо сучасну Європу» та ін.);
4. підготовка проєктів-презентації («Місце України і українців у майбутньому Євросоюзі» та ін.);
5. тематичні виставки книг, виховні заходи («День Європи у літературі», «День Європи у мистецтві», «Європа в науці» тощо).

Аналіз результатів вихідного діагностування, текстів випускних і практичних робіт, сценаріїв, виступів та інших творчих робіт науково-педагогічних працівників, під час підготовки до яких застосовувалися наведені методи, підтвердив доцільність і дієвість використання інноваційних технологій у процесі формування готовності викладачів морських вишів до використання європейських освітніх цінностей.

Насамперед, значно більше викладачів ґрунтовно розуміли і вирішували нагальні питання професійної підготовки як викладачів, так і курсантів морських навчальних закладів в умовах світової економіки, у них сформувалися сталі уявлення про фундаментальні європейські цінності та їх зв'язок з розвитком освіти, життєдіяльності освітян, у тому числі українських. Згідно результатів проведеного нами дослідження високому рівню готовності до застосування європейських цінностей освіти відповідає 25,3% педагогів, на середньому рівні перебуває 68,5% опитаних, низькому рівню відповідає 6,2% науково-педагогічних працівників.

Таким чином, запровадження нами активних форм залучення науково-педагогічних працівників до сучасних форм наукового стажування, підвищення кваліфікації в інших

навчальних закладах, системна робота, зокрема в Херсонській державній морській академії з питань формування високоефективного науково-дослідницького середовища, надало можливість науково-педагогічним працівникам у процесі навчання набути знань, умінь і навичок професійної, наукової діяльності з вирішення завдань євроінтеграційного спрямування. Переважна більшість з них висловила бажання розширювати свої інформаційно-пізнавальні, науково-дослідницькі можливості з цих проблем, знайомитися з науковою та науково-методичною літературою, досвідом роботи колег. Причому викладачі уже обґрунтовано пов'язують розвиток міжкультурного спілкування, нових знань зі своїми професійними намірами, зокрема, з розвитком своїх здібностей. Суттєво зросла впевненість у своїй обізнаності з теоретичними і практичними аспектами проблеми.

Таким чином, вирішення проблем підготовки науково-педагогічних працівників до застосування європейських освітніх цінностей у професійній діяльності безпосередньо залежить від використання сучасних інноваційних технологій, формування відповідних умов для підвищення навчальної, виховної, наукової діяльності, зокрема активізації роботи творення науково-дослідницького середовища. Саме вибір оптимальних інноваційних методів у післядипломній освіті і наукове стажування, перепідготовка, підвищення кваліфікації, сприяє підвищенню рівня готовності викладачів до застосування європейських освітніх цінностей, а відтак позитивно впливає на якість підготовки курсантів морських ВНЗ, до майбутньої професійної діяльності. Підготовка науково-педагогічних працівників морських вишів до впровадження європейських освітніх цінностей за умов формування сучасного науково-дослідницького середовища – важлива проблема, оскільки саме вони готують фахівців, які, у переважній більшості, працюють в міжнародних компаніях, репрезентуючи якість й конкурентоспроможність фахової вітчизняної освіти на світовому ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К.: А.П.Н., 2007. – 144 с.
2. Пуховська Л. П. Розвиток цінностей педагогів у контексті Євроінтеграції: наук.-метод. посібник / Л. П. Пуховська, О. С. Снісаренко, Л. П. Сніцар. – К.: УМО НАПН України, 2010. – 138 с.
3. Пуховська Л. П. Цінності педагогів у процесі інтеграції : науково-методичні рекомендації / Л. П. Пуховська, О. С. Снісаренко, Л. П. Сніцар.– К.: УМО НАПН України, 2011. – 138 с.
4. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование /

В. А. Слостенин // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования. – М.: Изд-во Моск. пед. ин-та, 1982. – С. 14-28.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дягилева Олена Сергіївна – заступник начальника Морського коледжу Херсонської

державної академії з навчально-методичної роботи, викладач вищої категорії.

Коло наукових інтересів: дослідження проблем підготовки науково-педагогічних працівників ВНЗ морського профілю.

УДК 504+001.91

ТЕХНОЛОГІЯ ПОЄДНАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ У ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ТА ВИХОВАННІ

Олена ЗАДОРЖНА (Умань)

Постановка проблеми. Основою становлення нової парадигми освіти складає орієнтація на модернізацію змісту навчально-виховного процесу та використання інноваційних педагогічних технологій. Одним із пріоритетних завдань парадигми, як підґрунтя запровадження інноваційних педагогічних технологій, є оптимізація якості екологічної освіти й виховання студентів, що в свою чергу спрямована на покращення формування екологічного світогляду та професійної компетентності майбутнього вчителя.

Актуальність впровадження інноваційних педагогічних технологій підтверджена міжнародними державними документами – Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепціями екологічної освіти України, національного виховання студентської молоді, проектом Положення «Про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти» 2012 року та Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою інноваційних педагогічних технологій займалися: Ю. Бабанський, Н. Вавіліна, А. Гуржій, Л. Даниленко, І. Дичківська, О. Коберник, А. Нісімчук, О. Падалка, І. Підласий, М. Фіцула. Зокрема, в екологічній освіті та вихованні проблему використання інноваційних педагогічних технологій розкрили: О. Захлебний, І. Зверев, О. Колонькова, І. Костицька, М. Мамедов, Г. Пустовіт, С. Совгіра, М. Фоміна та ін. Науковці вважають, що використання інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі педагогічних університетів, набуває особливого значення для формування екологічного світогляду та професійної компетентності майбутнього вчителя, і спрямоване на краще засвоєння знань, закріплення практичних умінь та навичок природоохоронної діяльності, досягнення високих результатів навчально-пізнавальної

діяльності студентів, підвищення професійності педагога, який буде передавати свій досвід майбутнім поколінням.

Метою статті є обґрунтування технології поєднання інноваційних методів та організаційних форм у екологічній освіті й вихованні в педагогічних університетах.

Виклад основного матеріалу. Суть поняття «інноваційні педагогічні технології» розглядається у працях науковців. І. Дичківська зазначає, що інноваційна педагогічна діяльність заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісної педагогічної практики [3, с. 9].

Технологія навчання, за твердженням А. Нісімчук, являє собою сукупність принципів, закономірностей, форм, методів та прийомів навчального процесу, що впливає на формування особистості студента, його знань, умінь, навичок і розвиток світогляду. Технологія навчання є педагогічною діяльністю, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, ніж традиційні методики навчання, включає впорядковану кількість операцій і дій, які спрямовані на засвоєння знань, набуття професійних умінь і формування особистих якостей студентів, заданих метою навчання [5, с. 66].

Вищезазначене доводить, що І. Дичківська, А. Нісімчук [3], [5] розглядають поняття «інноваційні педагогічні технології» за структурою і вважають, що вони включають в себе інноваційну педагогічну діяльність та технологію навчання.

Використання інноваційної педагогічної технології набуває важливого значення у екологічній освіті та вихованні.

За твердженням С. Совгіри, у екологічній освіті та вихованні використання інноваційних технологій поєднання інноваційних методів та